

трансформували кримінальне право України. Саме завдяки їхній імплементації було оновлено та розширено коло корупційних злочинів, посилено кримінальну відповідальність, введено відповідальність юридичних осіб, сформовано окрему систему антикорупційних органів, забезпечено міжнародне співробітництво у кримінальних провадженнях. Таким чином, міжнародні стандарти стали фундаментом сучасного кримінально-правового механізму протидії корупції в нашій країні. Україна як і всі правові держави має власне законодавство по боротьбі з корупцією та відповідні органи що реалізують державну політику у цій сфері. Орієнтиром для нашої держави є міжнародна правова база та досвід зарубіжних країн.

Список використаних джерел

1. Конвенція ООН проти корупції (UNCAC, 2003 р.). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16#Text
2. Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією (1999 р., Рада Європи). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_101#Text
3. Цивільна конвенція про боротьбу з корупцією (1999 р., Рада Європи) URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_102/stru2?lang=en
4. Статут Групи держав з боротьби з корупцією (GRECO) від 5 травня 1998 року. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_144
5. Стандарти Європейського Союзу (acquis EC). URL: <https://ed-era.com/projects/eu-agreement/b1/p3>
6. Про запобігання корупції : закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. Відомості Верховної Ради. 2014. № 49. Ст. 2056.
7. Кримінальний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>

Ковтун Олексій Ілліч,
аспірант Державного університету
«Київський авіаційний інститут»

ЩОДО ПИТАННЯ ПРО КРИМІНАЛЬНУ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПРИМУШУВАННЯ СВЯЩЕНОСЛУЖИТЕЛЯ ДО РОЗКРИТТЯ ТАЄМНИЦІ СПОВІДІ

У законодавстві України існує декілька термінологічних зворотів для позначення таємниці. Це, зокрема, інформація з обмеженим доступом, державна таємниця, таємна інформація тощо. Але визначення самого терміну «таємниця» немає. Наприклад, словник визначає «таємницю» як те, що приховується від інших, відоме не всім, секрет [1].

Так, Закон України «Про інформацію» [2] не містить такого терміну як «таємниця». Натомість вживається термінологічний зворот «інформація з обмеженим доступом», якому присвячена ст.21 цього Закону з такою ж назвою. У цій статті вказані види інформації з обмеженим доступом, а саме – конфіденційна, таємна та службова. Також, зокрема, там зазначається, що конфіденційною є інформація про фізичну особу, доступ до якої обмежений фізичною або юридичною особою.

У ст. 1 Закону України «Про державну таємницю» [3] зазначається, що державна таємниця (секретна інформація) є видом таємної інформації, що охоплює відомості у сфері оборони, економіки, науки і техніки, зовнішніх відносин, державної безпеки та охорони правопорядку, розголошення яких може завдати шкоди національній безпеці України.

Вітчизняне законодавство визначає орієнтовно двадцять видів конфіденційної інформації. До таких віднесено банківську, лікарську, адвокатську таємницю та таємницю усиновлення, голосування тощо. Зокрема, у КК України [4] передбачені статті, які містять норми щодо захисту окремих таємниць, які вважаються конфіденційною інформацією. Це, наприклад, ст. 145 «Незаконне розголошення лікарської таємниці», ст. 159 «Порушення таємниці голосування», ст. 163 «Порушення таємниці листування, телефонних розмов, телеграфної чи іншої кореспонденції, що передаються засобами зв'язку або через комп'ютер», ст. 168 «Розголошення таємниці усиновлення (удочеріння)», ст. 397 «Втручання в діяльність захисника чи представника особи» тощо. КК України також не містить визначення терміну «таємниця». Таким чином, є підстави для висновку, що нормативне визначення цього терміну наразі відсутнє.

Злочин «Примушування священнослужителя шляхом фізичного або психічного насильства до проведення релігійного обряду», склад якого передбачений у диспозиції ч. 2 ст. 180 КК України, на жаль, не містить визначення релігійного обряду. Але, очевидно, що примушування священнослужителя до розкриття таємниці сповіді виходить за межі юридичного складу злочину, передбаченого у диспозиції ч. 2 ст. 180 КК України, тому що таємниця сповіді не є обрядом як таким, але нерозривно пов'язана з таїнством сповіді (каяттям). Сповідь – це таїнство, але у розумінні Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації» [5] можна вважати, що законодавець прирівнює таїнство до обряду. Таїнство є сакральним (тобто наділеним Божою благодаттю), а обряд є видимою стороною таїнства, тому воно, у розумінні ст. 180 КК України, може вважатися релігійним обрядом як зовнішнім проявом цього таїнства.

Так, у Законі України «Про свободу совісті та релігійні організації» немає визначення будь-яких релігійних заходів. Наприклад, спеціальна ст. 21 «Релігійні обряди і церемонії», визначення саме «релігійних обрядів» та «церемоній» не містить. У цій статті просто вказано, що богослужіння, релігійні обряди, церемонії та процесії безперешкодно проводяться в культових будівлях і на прилеглий території тощо. Тобто можна дійти висновку, що є такі види релігійних заходів як богослужіння, релігійні обряди, церемонії та процесії, хоча назва ст. 21 містить вказівку лише на релігійні обряди і церемонії. Наступний висновок – «релігійний обряд» не охоплює такі поняття як «богослужіння», «церемонії» та «процесії». Це має вирішальне значення для кваліфікації злочинного діяння за ч. 2 ст. 180 КК України, тому що диспозиція цієї частини має бланкетний характер. Але, інших спеціальних нормативних актів, які

стосуються тексту диспозиції ст. 180 КК України, окрім цього Закону, наразі немає. Тому, необхідно шукати відповіді на ці запитання у релігійній літературі з канонічного права.

Таємниці сповіді за формою можна віднести до конфіденційної інформації, а за змістом вона більше схожа на професійну таємницю, пов'язану з діяльністю захисника чи представника особи з надання правової допомоги, яка охороняється ст. 397 КК України «Втручання в діяльність захисника чи представника особи». Тобто інформація, яка стала відома священнослужителю під час сповіді є конфіденційною та, з погляду канонічного права, охороняється таємницею сповіді. Власником такої інформації є людина, яка сповідувалася (сповідник). Людина на сповіді передає особисту «чутливу» інформацію священнослужителю тільки за умови, що вона, ні в якому випадку, не буде передана третім особам. Священнослужитель, який зі згоди тієї людини, яка сповідається, отримає таку інформацію не може її нікому розголошувати, тому що це у канонічному праві вважається смертним гріхом.

До таких осіб, на нашу думку, не може застосовуватися ст. 396 КК України «Приховування злочину». Було б доцільно внести до переліку осіб у ч. 2 цієї статті, окрім членів сім'ї та близьких родичів, ще й священнослужителів, якщо йдеться про інформацію, отриману під час сповіді (як таїнства, відповідно до норм канонічного права) навіть про діяння, що можуть підпадати під ознаки кримінального правопорушення

У ст. 3 «Право на свободу совісті» Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації», зокрема, зазначається, що не допускається будь-яке примушування до участі або неучасті в богослужіннях, релігійних обрядах і церемоніях, а також передбачено, що ніхто не має права вимагати від священнослужителів розголошення відомостей, одержаних ними при сповіді віруючих.

Виконання цієї норми забезпечується ст. 65 КПК України [6], яка має назву «Свідок», у якій зазначено, що священнослужителі не можуть бути допитані як свідки про відомості, одержані ними на сповіді віруючих (п. 5 ч. 2).

Ми вважаємо такий захист священнослужителя від свавільної вимоги працівників правоохоронних органів надати відомості, які йому стали відомими під час таїнства (релігійного обряду) сповіді, недостатнім. Заборона є, але відповідальності немає. Тому необхідно встановити кримінальну відповідальність саме за примушування священнослужителя до розкриття таємниці сповіді.

Проблема кримінальної відповідальності щодо розкриття таємниці сповіді існує й в інших країнах. Так, нещодавно представники єпископату Римсько-Католицької Церкви США висловили протест проти законопроекту, який був прийнятий Сенатом США, що дозволяє примушувати священнослужителя розкривати таємницю сповіді. У цьому законопроекті № 5375 [7] щодо представників духовенства (священнослужителів) був скасований виняток для «привілейованих

повідомлень», тобто вони стали «обов'язковими доповідачами». Це означає, що тепер представники духовенства включені до переліку осіб, які зобов'язані повідомляти про підозру щодо жорстокого поводження з дітьми, навіть якщо ця інформація була отримана під час привілейованого спілкування, такого як сповідь. Це означає, що в той час, як представники інших професій можуть мати законне право не розголошувати «привілейоване повідомлення» (тобто інформацію, отриману конфіденційно), цей законопроект спеціально виключає духовенство з цього привілею. Таким чином, таємниця сповіді більше не звільняє їх від обов'язку повідомляти про жорстоке поводження з дітьми.

Треба розуміти, що законодавець не може встановлювати кримінальну відповідальність за розкриття таємниці сповіді, тому що це сфера дії канонічного (церковного) права, а не світського. За таке порушення існує канонічна відповідальність, яку застосовує Церковний суд, що є системою органів, які виконують функцію судової влади на основі канонічного права. У цьому випадку діє конституційний принцип відокремлення церкви й релігійних організацій в Україні від держави.

Натомість необхідним є кримінально-правовий захист священнослужителя від протиправних дій, наприклад, працівників правоохоронних органів або злочинців щодо конфіденційної інформації, яка стала відома священнослужителю під час сповіді. Тобто примушування до розкриття таємниці сповіді не є тотожним примушуванню до здійснення релігійного обряду та потребує окремої кримінально-правової норми.

Список використаних джерел

1. Таємниця. Slovnyk.ua : веб-сайт. URL: <https://slovnyk.ua/index.php?swrd=таємниця>.
2. Про інформацію : Закон України від 2 жовтня 1992 р. № 2657-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text>.
3. Про державну таємницю : Закон України від 21 січня 1994 р. № 3855-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3855-12#Text>.
4. Кримінальний кодекс України : Закон України від 5 квітня 2001 р. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.
5. Про свободу совісті та релігійні організації : Закон України від 23 квітня 1991 р. № 987-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/987-12#Text>.
6. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квітня 2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.
7. SENATE BILL 5375. URL: <https://lawfilesexternal.leg.wa.gov/biennium/2025-26/Pdf/Bills/Senate%20Bills/5375.pdf>.